

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

SIFAT SO`Z TURKUMINIG LEKSIK, GRAMMATIK XUSUSIYATLARI

Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

Hojiyeva Nasiba Bahodirovna

Kamolova Kamola Botir qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek tilidagi sifatlar toifasining leksik va grammatik xususiyatlari ko'rib chiqildi. Ularning morfologik xususiyatlari, sintaktik vazifasi va semantik rang-barangligiga alohida e'tibor beriladi. Sifat, nisbiy va egalik qo'shimchalarining bir-biridan farqi, frazeologik birliklarning yasalishidagi roli ham o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Sifat, morfologiya, sintaksis, semantika, sifat sifatleri, nisbiy sifatlar, egalik sifatleri.

Kirish

O'zbek tilining nutq qismlari tizimida sifatlar muhim o'rin tutadi. Ularning yordami bilan biz ob'ektlar va hodisalarning sifatlarini tasvirlaymiz, turli xil ma'no tuslarini ifodalaymiz va atrofdagi voqelikning batafsil tasvirlarini yaratamiz. Ushbu ishning maqsadi sifatarning leksik va grammatik xususiyatlarini ularning morfologiyasi va gapdagi sintaktik vazifasiga e'tibor qaratgan holda tahlil qilishdir.

Asosiy qism

1. Morfologik xususiyatlari

Rus tilidagi sifatlar bir qator morfologik xususiyatlarga ega: ular jinsi (erkak, ayol, teskari), son (birlik va ko'plik) va holatlar bo'yicha farqlanadi. Keling, asosiy guruhlarni ko'rib chiqaylik:

- Sifatli sifatlar: ob'ektlarning xususiyatlarini tavsiflang (masalan : "chiroyli", "aqlli"). Ular taqqoslash darajalariga ega bo'lishi mumkin.
- Nisbiy sifatlar: boshqa so'zlarga tegishlilik yoki munosabatni bildiradi (masalan : "yog'och", "maktab"). Ularning taqqoslash darajasi yo'q.
- Egalik sifatleri: egalikni bildiradi (masalan : "ona", "otalik").

2. Sintaksis funksiyasi

Sifatlar o'zgartiruvchi yoki predikat vazifasini bajaradi. Ularning jumlada joylashishi matnning stilistik xususiyatlariga qarab farq qilishi mumkin:

- Ta'rif: Sifat otdan oldin yoki keyin keladi (masalan : "chiroyli uy" yoki "chiroyli gul").

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMYI ONLAYN KONFERENSIYA

- Predikat: Sifat qo'shma predikatning bir qismi bo'lishi mumkin (masalan : "U mashhur yozuvchi bo'ldi").

3. Semantik jihatlar

Sifatlar predmetlarning ob'ektiv xususiyatlarini ham, so'zlovchining sub'ektiv baholarini ham ifodalashi mumkin. Bu ularni adabiy matn yaratish uchun ayniqsa qimmatli qiladi.

Sifatlar turli ko'rsatkichlarga ko'ra tasniflanadi: ma'nosiga ko'ra (sifat, nisbiy), qiyoslash darajasiga ko'ra (ijobiy, qiyosiy, ustun). Ular, shuningdek, egilishli (kamlashuvchi) yoki indikativ bo'lishi mumkin. Muhim jihat - sifatlar va otlar o'rtasidagi bog'liqlik: ular otning o'zgartiruvchisi sifatida ishlatilishi yoki predikat vazifasini bajarishi mumkin.

Grammatik xususiyatlarga egilgan sifatlar uchun holatlar tizimi va kelishilgan otga qarab jins va sonning o'zgarishi kiradi. Leksik jihatdan sifatlar sinonim va antonimlarga ega bo'lishi bilan birga, boshqa gap bo'laklaridan ham yasalishi mumkin.

Ona tili va o'qish darslarida o'quvchilar nutqi yangi sifatlar bilan boyitiladi, oldindan ma'lum bo'lgan sifatlaning ma'nosiga aniqlik kiritiladi.

Bir asosdan tashkil topgan sifat sodda sifat deyiladi.

Ikki va undan ortiq asosdan tashkil topgan sifatlar qo'shma sifatlar deyiladi:

Sodda sifatlar: , qizil, shirin, oilaviy, tinch.

Qo'shma sifatlar: suvosti, erksevar, Bodom-qovoq, kulrang.

Juft sifatlar: Eski-tuski, Boy-badavlat, Baland-past, Pishiq-puxta.

TAKRORIY SIFATLAR: Baland-baland

Katta-katta

barra-barra

Shirin-shirin

Sifatlarda daraja kategoriyasi.

Oddiy daraja

Orttirma daraja

Ozaytirma daraja

Sifatlar ma'no jihatdan bir-biridan farqlanadi. Ba'zi bir guruh sifatlar bevosita belgi ifodalash xususiyatiga ega bo'lsa, boshqalarida belgi tushunchasi ma'lum bir narsaning boshqa narsaga munosabati asosida anglashiladi. Shunga ko'ra ularni asliy va nisbiy sifatlarga ajratish mumkin.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

1. Narsaning belgisini bevosita ifodalaydigan, belgini darajalab ko'rsata oladigan sifat **asliy sifat deyiladi**. Masalan: yaxshi, katta, uzun, qisqa, oq, qora, semiz, kamtar kabi tub so'zlar asliy sifatlardir.

2. Narsa belgisini o'rin yoki paytga nisbatlash, boshqa narsaga o'xshatish, chog'ishtirish kabi ma'nolar vositasida ifodalaydigan sifat **nisbiy sifat deyiladi**. nisbiy sifatlarning affikslar orqali yasalgan sifatlardan tashkil topadi. Ular ma'no jihatdan a) belgini biror narsaga nisbat berish bilan ifodalaydi: g'ayratli yigit, chiroyli surat, devoriy gazeta, ko'rpalik mato; b) belgini o'rin va paytga nisbatlaydi: toshkentlik kishi, yerdagi olma, kuzgi shamol; d) belgini narsaning xususiyat, holatga nisbatlaydi: ko'ngilchan odam, chopqir ot, tirishqoq talaba.

Adabiyot manbalarini haqida umumiy ma'lumot; Adabiyot sharhi

Tadqiqotda A.A. kabi mualliflarning asarlaridan foydalanilgan. Zaliznyak ("Zamonaviy rus tili grammatikasi"), N.M. Shanskiy ("Rus tilida so'z yasalishi") va boshqa tilshunoslar sifatlarning semantikasi va sintaksisini o'rganadilar.

Xulosa

Gaplarning semantik mazmunini shakllantirishda sifatlarning turkumining leksik va grammatik xususiyatlari asosiy rol o'ynaydi. Ularning xilma-xilligi murakkab g'oyalarni oddiy dizaynlar orqali etkazish imkonini beradi. Ushbu toifani o'rganish tilning tuzilishini va uning muloqotda ishlash mexanizmini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Sifatlarning toifasining leksik va grammatik xususiyatlarini o'rganish o'zbek tilining tuzilishini yaxshiroq tushunishga imkon beradi. Ushbu xususiyatlarni tushunish nafaqat tilni amaliyotda to'g'ri qo'llash, balki rus tilini chet tili sifatida muvaffaqiyatli o'qitish uchun ham zarurdir. Ushbu mavzuning dolzarbligi tilning doimiy rivojlanishi va uning zamonaviy aloqa voqealariga moslashishi bilan ta'kidlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). Ta'lim jarayonida boshlang'ich sinflarda texnologiya fanini o'qitish muammosining yoritilish mazmuni. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1),200–206.
2. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). THE SIGNIFICANCE OF EDUCATIONAL TRAINING IN PRIMARY CLASSES. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 439–447.
3. Bahodirovna, H. N. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI FANINING METODOLOGIK VA ILMIY ASOSLARI.
4. Hojiyeva, N. (2023). METHODS OF TEACHING MOTHER TONGUE IN

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA**

PRIMARY CLASSES SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL BASIS. Modern Science and Research, 2(9), 424-428.

5. Hojiyeva, N. (2023). THE SUBJECT AND TASKS OF THE METHOD OF TEACHING THE MOTHER TONGUE IN PRIMARY GRADES. Modern Science and Research, 2(10), 855-857.

6. Bahodirovna, H. N. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI FANINING PREDMETI VA VAZIFALARI.

7. Bahodirovna, H. N. (2023). TA'LIM JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINFLARDA TEXNOLOGIYA FANINI O 'QITISH MUAMMOSINING YORITILISH MAZMUNI. PEDAGOGS jurnali, 1(1), 209-209.

8. Bahodirovna, H. N. (2023). Methodological Foundations of Teaching the Science of" Education" in Primary Grades. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 369-372.

9. Akbarovna, I. S. (2023). RESEARCH METHODS OF YOUTH PSYCHOLOGY. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(12).

10. Ikromova Sitora Akbarovna. (2023). NEUROPHYSIOLOGY BASIS OF HORMONES. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 68-77.

11. Akbarovna, I. S. (2023). Formation of Ideological Immunity to Destructive Information in Adolescents. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 119-122.

12. Akbarovna, I. S. (2023). THE DEVELOPMENT OF CONSCIOUSNESS AND THE TEACHING OF CONCEPTS OF THE UNCONSCIOUS TO STUDENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 107-114.

13. Ikromova, S. A. (2023). Cognitive processes and their description in psychology. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 115-133.